

הגמרא מבארת את החידוש בדברים שמנתה המשנה שמוקצים הם, ואסור לפנותם. שנינו במשנה: **אָבֵל לֹא מִפְּנֵי אֶת הַטָּבֵל וְכוּ'**, מקשה הגמרא: הלא **פְּשִׁיטָא** שטבל הוא מוקצה ואסור לפנותו, שהרי אסור לאוכלו ואי אפשר לתקנו בשבת, ומדוע הוצרכה המשנה להשמיענו זאת. מתרצת הגמרא: **לֹא צְרִיכָא**, אלא **בְּטָבֵל טָבֵל מִדְּרַבְנָן**, כגון **שְׁדַעְעוּ בְּעֵצֵינִי שְׂאִינוּ נָקֹב**, שמן התורה אינו חייב בתרומות ומעשרות וחייבו הוא רק מדברי חכמים, והיה מקום לומר שכיון שמן התורה אינו טבל יהא מותר לטלטלו, ומשמיענו התנא שאסור לטלטלו.

עוד שנינו במשנה: **וְלֹא מִעֶשֶׂר רִאשֹׁן וְכוּ'**, שלא ניטלה תרומתו, שאסור לפנותו. הגמרא מבינה עתה בכונת המשנה, שלא ניטל מן המעשר ראשון תרומת המעשר שצריך הלוי להפריש לכהן. מקשה הגמרא: הלא **פְּשִׁיטָא** שמעשר זה הינו מוקצה ואסור לפנותו, שהרי אסור ללוי לאכלו, ומדוע הוצרכה המשנה להשמיענו זאת. מתרצת הגמרא: **לֹא צְרִיכָא**, אלא באופן שֶׁהַקְדִּימוֹ בְּכָרִי – שהקדים בעל השדה ליתן מעשר ראשון ללוי קודם הפרשת תרומה גדולה לכהן, כאשר התבואה כבר התמרחה בכרי וכבר התחייבה בתרומה, ומדובר **שְׁנַטְלָא מִמֶּנּוּ** – ממעשר ראשון זה, **מִעֶשֶׂר** – (תרומת מעשר), **וְלֹא נִפְלָה מִמֶּנּוּ תְרֻמָּה גְדוֹלָה**. ועל כך נאמר במשנה שהמעשר מוקצה, שאסור הוא באכילה עד שיופרש ממנו לכהן תרומה גדולה. וחידוש שי בדבר, מהו **מִהוּ דְרִימָא**, שהדין הוא **כְּדֹאמֶר לִיה רַב פָּפָא לְאַבְיָי** (לעיל (קכז)), שאפילו הקדים מעשר לתרומה אחר שהתמרחה התבואה בכרי, יש לנו לפטרו מתרומה גדולה ומותר המעשר באכילה, וממילא אין זה מוקצה, **קָא מְשַׁמַּע לֵן** שהדין הוא **כְּדִשְׁנִי לִיה** – כפי שהשיב לו **אַבְיָי** לרב פפא, שבאופן זה חייב הלוי ליתן לכהן תרומה גדולה מהמעשר ראשון, וכל זמן שלא הפרישה הוא טבל ואסור באכילה, ומוקצה הוא ואסור לפנותו.

עוד שנינו במשנה: **וְלֹא אֶת מִעֶשֶׂר שְׁנִי וְכוּ'** והקדש שלא נפדו, שאסור לפנותם. מקשה הגמרא: הלא **פְּשִׁיטָא** שמוקצים הם ואסור לפנותם, שהרי אסור לאכול הקדש בלא פדיון, ואסור לאכול מעשר שני מחוץ לירושלם בלא פדיון, ואינו יכול לפדותם בשבת, ומדוע הוצרכה המשנה להשמיענו זאת. מתרצת הגמרא: **לֹא צְרִיכָא**, אלא באופן דְּנִפְדּוֹ, **וְלֹא נִפְדּוּ בְּחֵלְכֶתָן**, והיינו, **מִעֶשֶׂר** שני שנפדה שלא כהלכתו, כגון **שֶׁפְּדָאוּ עַל גְּבִי אִסְמִיזוּן** – מטבע שאין עליו צורה, **דְּרַחְמָנָא אִמֶּר** (דברים יד כה) לגבי פדיון מעשר שני וְנִתְּתָה בְּקֶסֶף, וְצִרְתָּ הַבֶּסֶף בִּידֶךָ, וְהִלַּכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ בּו', ומתיבת 'וצרת' דרשו חכמים, שיש לחלל המעשר שני על דָּבָר שֵׁשֶׁשׁ בּו צִוְּיָה, והשמיענו התנא דין זה, שאין מעשר שני מתחלל על אסימון שאין בו צורה, והמעשר שני נשאר באיסורו והוא מוקצה. וְהִקְדַּשׁ שנפדה שלא כהלכתו, כגון שֶׁחִלְלוּ עַל גְּבִי קֶרֶקֶ, דְּרַחְמָנָא אִמֶּר לגבי מקדיש שדה ובא לפדותה וְנִתְּנָה הַבֶּסֶף וְקָם לוֹ, והיינו הפסוק (ויקרא כו יט) וְיִסַּף חֲמִשִּׁית כֶּסֶף עֲרָפָךָ עָלָיו וְקָם לוֹ, ומתיבת 'כסה' למדנו שאי אפשר לפדות הקדש בקרקע. והשמיענו התנא דין זה, שאין הקדש מתחלל על הקרקע, ונמצא שההקדש עדיין באיסורו והוא מוקצה.

שנינו במשנה: **וְלֹא מִטְּלָטְלִים אֶת הַלֹּחַף** – מין קטניות, כשהוא חי, שאינו ראוי אפילו למאכל בהמה, רבן שמעון בן גמליאל מותר בלוח, מפני שראוי הלוח למאכל עורבים.

הגמרא מביאה ברייתא בענין טלטול דברים הראויים לאכילת בעלי חיים: **תַּנּוּ רַבָּנָן, מִטְּלָטְלִין אֶת הַחֶזֶב** – מין עשב מִפְּנֵי שֶׁהוּא מֵאֲכָל הָרְאוּ לְצִבְיִים, ודעתו להאכילם את החזב, ואינו מקצהו מדעתו. וכן מטלטלים את התרדל מִפְּנֵי שֶׁהוּא מֵאֲכָל הָרְאוּ לְיוֹנִיִּים. רַבָּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר, אֵיךְ מִטְּלָטְלִין שְׂבָרִי וְכוּכִית מִפְּנֵי שֶׁהוּא מֵאֲכָל הָרְאוּ לְנַעֲמִיּוֹת – בנות היענה, ודרך בני מלכים לגדלן. וכל ישראל בני מלכים הם וראוי שיהיו להם נעמיות האוכלות שברי זכוכית, והרי הם ראויים לתשמיש האדם ואין בהם דין מוקצה. מוסיפה הברייתא: **אִמֶּר לִיה רַבִּי נֶתָן לַרְבֵּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, אֵלָּא**

מִעֵתָה לְדַבְּרִיךָ יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת שֶׁאֵף חֲבִילִי זְמוּרוֹת יִטְלָטְלוּ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מֵאֲכָל לְפִילִין, ובני מלכים מגדלים פילים, וכל ישראל ראויים שיהיו להם פילים, ואין מאכלם מוקצה. מבארת הגמרא את סברת רבן שמעון בן גמליאל שלא התיר לטלטל מאכל פילים: **וְרַבָּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל סָבַר** שאין לדמות שברי זכוכית שהן מאכל נעמיות לחבילי זמורות שהן מאכל לפילים. מפני שְׁנַעֲמִיּוֹת שְׂבָרִי – מצויות הן, ולכן מותר לטלטל מאכל הראוי להן, אך פִּילִין לֹא שְׂבָרִי – אינם מצויים, שאף בני מלכים אין דרכם לגדל פילים, ולכן אסור לטלטל מאכלם.

הגמרא דנה בדעת רבן שמעון בן גמליאל: **אִמֶּר לְאַבְיָי, וְהוּא – מַה שֶׁהִתִּיר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל לְטַלְטֵל שְׂבָרִי זְכוּכִית, הוּא רַק בְּאוֹפֶן דְּאִית לִיה** – שיש לו נַעֲמִיּוֹת, אבל כשאין לו נעמיות, מאכלן מוקצה ואסור לטלטלו. **אִמֶּר רַב אֲשִׁי לְאַבְיָי, אֵלָּא** לדברך, כיצד תבאר מה דְּקִאָמֶר לִיה רַבִּי נֶתָן לַרְבָּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל וְהִמָּה עָלָיו שֶׁלְדַבְּרִיו אֵף חֲבִילִי זְמוּרוֹת יִטְלָטְלוּ מִפְּנֵי שֶׁהוּא מֵאֲכָל לְפִילִין, אִי אִית לִיה פִּילִין – אם מדובר שיש לו פילים, **אִמֶּר לֹא** – מדוע לא יתירו לו לטלטל את מאכלם, הרי דברים אלו ראויים הם לו לצורך האכלת הפילים, ומה הקשה רבי נתן על דבריו. **אֵלָּא** ודאי כוונת רבי נתן להקשות על אופן שאין לו פילים, אלא **רִאשִׁי** שיהיו לו פילים, **הֵכָא נִמְי' – אֵף מַה שֶׁהִתִּיר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל לְטַלְטֵל שְׂבָרִי זְכוּכִית, הוּא אֵף בְּאוֹפֶן שֶׁאֵין לוֹ נַעֲמִיּוֹת אֲלֵא שֶׁרִאשִׁי שִׁיחִיו לוֹ**.

הגמרא מונה כמה תנאים הסוברים שכל ישראל בני מלכים הם: **אִמֶּר אַבְיָי, רַבָּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי שְׁמַעוֹן וְרַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל וְרַבִּי עֲקִיבָא, בּוֹלְחֵי סְבִירָא לָהּ – כּוֹלֵם סוֹבְרִים שְׂכָל יִשְׂרָאֵל בְּנֵי מַלְכִּים הֵם**, וכל הראוי לבני מלכים, ראוי לכל ישראל. ומבאר אבבי היכן מצאנו כן בדברי כל אחד מתנאים אלו. **רַבָּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, הָא דְּאִמְרָן – זֶה אֲמַרְנוּ לַעֲיֵל, שִׁמְתִּיר לְטַלְטֵל מֵאֲכָל עוֹרֵבִים וּמֵאֲכָל נַעֲמִיּוֹת, וְטַעְמוֹ הוּא מִשּׁוּם שֶׁסָּבַר שְׂכָל יִשְׂרָאֵל בְּנֵי מַלְכִּים הֵם וְרִאשִׁים לַגְדֵּלם. וְאֵף רַבִּי שְׁמַעוֹן סוֹבֵר שְׂכָל יִשְׂרָאֵל בְּנֵי מַלְכִּים הֵם, דְּהִתְנָן בַּמִּשְׁנָה (לעיל קכא). שְׁמִי שִׁחַשׁ כָּאֵב בַּמַּתְנִי רִשְׁאִי לְסוּכֵן בִּשְׁמֵן, וְאֵין בְּכָךְ מִשּׁוּם אִיסוּר רְפוּאָה בִּשְׁבֹת, מִפְּנֵי שֶׁאֵין גִּפּוֹר שְׁעוּשָׁה כֵּן לְרְפוּאָה, שֶׁאֵף שֶׁכָּאֵין לוֹ מִכָּה דְרַכּוּ לְסוּךְ שִׁמְן עַל גִּפּוֹר, אֲבָל לֹא יִסוּךְ שִׁמֵּן וְרַד מִפְּנֵי שֶׁדִּמְיו יִקְרִים וְנִיכַר שֶׁסָּבּוּ לְרְפוּאָה. אֲמַנְם בְּנֵי מַלְכִּים סָכִין בִּשְׁבֹת עַל גִּפּוֹ מִבּוֹתֵיהֶן שְׁמֵן וְוֶרֶד, שֶׁכֵּן דְּרַבָּן שָׁל בְּנֵי מַלְכִּים לְסוּךְ בַּחוּל אֲפִילוֹ כְּשֶׁאֵין לָהֶם מִכָּה, וְלֹא נִיכַר שֶׁסָכִין אוֹתוֹ לְרְפוּאָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, כָּל יִשְׂרָאֵל בְּנֵי מַלְכִּים הֵם, וּמוֹתֵרִים לְסוּךְ שִׁמֵּן וְרַד. וְאֵף רַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל וְרַבִּי עֲקִיבָא סוֹבְרִים שְׂכָל יִשְׂרָאֵל בְּנֵי מַלְכִּים, דְּהִתְנָא בְּבִרְיָתָא לְגַבִּי בַּעַל חוּב, הָרִי שֶׁהָיוּ נוֹשְׁפִין בּוֹ אֵלָּה מִנָּה – אִדָּם שֶׁחִיב לֵאחֲרֵיהֶם אֵלֶּף זֶז, וְהוּא לְבוֹשׁ אִיצְטְלָא – (טלית) בֵּת – (השוה) מֵאָה מִנָּה שֶׁהֵם עֲשֵׂרֶת אֲלָפִים זֶז, מִפְּשִׁטִּין אוֹתוֹ מִמֶּנּוּ וּמוֹכְרִים אוֹתוֹ, וְבַדְמִים שֶׁמִּקְבִּלִים תְּמוּרָתָה מִלְּבִישֵׁין אוֹתוֹ אִיצְטְלָא זֹלָה יוֹתֵר הִרְאוּתָה לּוֹ לְפִי כְבוֹדוֹ, וּמִהַמְעוֹת הַנּוֹתֵרִים פּוֹרְעִים אֶת הַחוּב. תֵּנָא מִשּׁוּם רַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל וְתֵנָא מִשּׁוּם רַבִּי עֲקִיבָא, כָּל יִשְׂרָאֵל וְאֵף הָעֲנִיִּים שֶׁבָהֶם רִאשִׁין לְאוֹתָהּ אִיצְטְלָא הַשּׁוּה מֵאָה מִנָּה, מִשּׁוּם שֶׁבְנֵי מַלְכִּים הֵם. וְלִפְיָךְ אֵין מוֹכְרִים אוֹתָהּ כְּדִי לְפָרוֹעַ אֶת חוּבוֹ.**

שנינו במשנה: **חֲבִילִי קֶשׁ וְחֲבִילִי עֲצִים וְחֲבִילִי זֹרִידִים בּוֹ**, אם התקין למאכל בהמה, כלומר שהזמינם לכך מערב שבת, מטלטלין אותן, ואם לאו, אין מטלטלין אותן, מפני שסתם עצים חורדים עומדים להסקה והם מוקצים.

מביאה הגמרא שנחלקו בכך תנאים: **תַּנּוּ רַבָּנָן בְּבִרְיָתָא, חֲבִילִי קֶשׁ וְחֲבִילִי עֲצִים וְחֲבִילִי זֹרִידִים, אִם הִתְקִינוּ – (זוּמִינָם) לְמֵאֲכָל בְּהֵמָה מִטְּלָטְלִין אוֹתָן, וְאִם לֹא אֵין מִטְּלָטְלִין אוֹתָן מִפְּנֵי שֶׁסָּתֵם חֲבִילוֹת קֶשׁ וְעֲצִים עוֹמְדוֹת לְהַסְקָה. רַבָּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר, אֲפִילוֹ חֲבִילוֹת שֶׁהִזְמִינוּ לְמֵאֲכָל בַּהֲמָה, יֵשׁ מִהֵן שֶׁאֲסוּר לְטַלְטֵל, שֶׁחֲבִילִין הַנִּיטְלִין בְּיָד אֶחָד מוֹתֵר לְמִטְּלָלָן, אֲבָל חֲבִילוֹת גְּדוּלוֹת הַנִּיטְלוֹת בְּשִׁתֵּי יָדִים אֲסוּר לְמִטְּלָלָן, מִפְּנֵי שֶׁישׁ טוֹרַח בְּטִלְטוּלָם. מְבִיאָה**

הברייתא דין נוסף: **חֲבִילֵי סִיָּה, אוֹזֹב, וְקוֹרְנִית** ו-מיני עשבים, אם
הַכְּנִיסָן לְעֵצִים – ליבשם, כדי שיהיו ראויים להסקה כשאר עצים, אִין
מִסְתַּפֵּק מִהֶן בְּשֶׁבֶת – אין נוטל מהם בשבת, שמכיון שלא היתה
דעתו להשתמש בהם, מוקצים הם, אבל אם הכניסן לְצוֹרֶךְ מֵאֵכָל
בְּהֵמָה, מִסְתַּפֵּק מִהֶן בְּשֶׁבֶת. דין נוסף: וְקוֹטֵם אותם בְּיָד לחתיכות
דקות, וְאוֹכֵל, וְכֹלֵךְ שְׁלֹא יִקְטֹם אותם בְּכֵל כפי שהוא רגיל
לעשות בחול, מפני שקטימתם היא בכלל מלאכת טוחן. ואם רצונו
לאכול את הזרעונים שבתוך עשבים אלו, מוֹלֵל את השרביטים
שהזרע בתוכם וְאוֹכֵל, וְכֹלֵךְ שְׁלֹא יִמְלֹל בְּכֵל הַרְבֵּה שרביטים
יחד, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וְהַכְּמִים מחמירים ואומרים, שאין המלילה
מוותרת רק באופן שמוֹלֵל בשינוי בְּרָאשֵׁי אֲצִבְעוֹתָיו וְאוֹכֵל, וְכֹלֵךְ
שְׁלֹא יִמְלֹל בְּיָדוֹ הַרְבֵּה בְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל. וְכֵן הָדִין
בְּאַמִּיתָא, וְכֵן בְּפִינָם ו-מיני צמחים, וְכֵן בְּשֶׁאֵר מִיְּנֵי תַבְלִין, בכל
אלו נחלקו רבי יהודה וחכמים היאך הותר למוללם.

הגמרא מבארת מה הם הצמחים שהוכרו בברייתא. מבררת הגמרא:
מֵאֵי אֲמִיתָא, – מהי 'אמיתא' שהוזכרה לעיל בברייתא, מבארת
הגמרא, שהיא הצמח הנקרא **יִנְיָא** ונענע. ומדי **סִיָּה, אִמֶּר רַב**
יְהוּדָה, (סִיָּה) צִתְרִי. אוֹזֹב היינו **אֲבֵרְתָא** – אחד ממני האוזב.
והצמח שנקרא בברייתא **'קוֹרְנִית'**, **קוֹרְנִיתָא שְׂמָה** – שמו הוא
'קורניתא'. מקשה הגמרא: **וְהָא – והרי היה מעשה בְּהֵמָה דְּאִמֶּר**
לָהּ – אחד שאמר לאנשים, **מֵאֵן בְּעִי (קורניתא) [קורנית] – מי**
רוצה קורנית, ולבסוף **אִישְׁתַּבַּח חָשִׁי – נמצא** שהיה בידו צמח
הנקרא 'חשי', ומוכח שקורנית היא 'חשי', ואינה קורניתא. מתרצת
הגמרא: **אֵלָא כִּךְ יֵשׁ לוֹמֵר, סִיָּה היינו צִתְרִי, אוֹזֹב היינו אֲבֵרְתָא,**
(קורניתא) [קורנית] היינו חָשִׁי.

הגמרא ממשיכה לעסוק בעניני מוקצה: **אֵיתְמַר, בְּשֶׁר חֵי מְלִיחַ –**
שנמלח, מוֹתֵר לְמִלְטָלוּ בְּשֶׁבֶת, לפי שהוא ראוי לאכילה מחמת
מלחו. **בְּשֶׁר תַּפַּל – שאינו מלוח ואין ראוי לאוכלו כך, ואינו עומד**
לאכילת כלבים אלא לאכילת אדם, רַב הוֹנָא אִמֶּר מוֹתֵר לְמִלְטָלוּ,
שאף דבר שאינו ראוי לאדם אינו נאסר בטלטול משום מוקצה, וְרַב
חֲסֵדָא אִמֶּר אִסּוּר לְמִלְטָלוּ משום איסור מוקצה. מקשה הגמרא: וכי

רַב הוֹנָא אִמֶּר שְׁמוּתֵר לְמִלְטָלוּ, וְהָא – והרי רַב הוֹנָא תִּלְמִיד דְּרַב
הֲוֵה ו-היה, וְרַב בְּרַבִּי יְהוּדָה סְבִירָא לֵיהּ – ורב סובר כרבי יהודה
דְּאֵית לֵיהּ – שסובר איסור מוקצה, ואם כן יש לאסור לטלטל בשר
תפל שאינו ראוי לאכילה. מתרצת הגמרא: **בְּאִיסוּר מוֹקְצָה לְעֵנִין**
אֲכִילָה סָבַר לָהּ רַב בְּרַבִּי יְהוּדָה, שאסור לאכול דבר שהקצה
מדעתו, אמנם **בְּמוֹקְצָה לְמִלְטָלוּ – לגבי** איסור טלטול של מוקצה,
סָבַר לָהּ בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, שלא נאסר 'מוקצה' בטלטול. ואף רב הונא
תלמידו של רב סבר כן, שמוותר לטלטל בשר תפל, אלא שאסור
לאכול.

מקשה הגמרא: וכי **רַב חֲסֵדָא אִמֶּר שְׁאִיסוּר לְמִלְטָלוּ, וְהָא – והרי**
היה מעשה שרב יצחק בר אמי אִיקְלַע לְבֵי רַב חֲסֵדָא – נודמן
לביתו של רב חסדא, וְהוּא הָהוּא בַּר אֲוִינָא – וראה אווז שחוט דָּהוּ
קָא מְלַטְלוּ לֵיהּ מִשְׁמִשָּׂא לְמוֹלָא – שהיו בני הבית מטלטלים אותו
ממקום שזרחה עליו השמש למקום הצל כדי שלא יסריח, וְעָשׂוּ כֵן
משום שֶׁאִמֶּר להם **רַב חֲסֵדָא, חֲסֵרִין בֵּיס קָא חוּיְנִן הֵכָּא – חסרון**
כיס אני רואה כאן, שאתם מניחים אווז זה בשמש והוא מתחמם
ומתקלקל. ומוכח ממעשה זה שרב חסדא מתיר לטלטל בשר תפל.
מתרצת הגמרא: **שְׂאֵנִי בַר אֲוִינָא דְּחָזִי לְאוֹמְצָא – שונה** אווז משאר
בשר בהמה, שהאוז רך וראוי לאכול חי אף בלא מליחה, ולכך התיר
רב חסדא לטלטלו. אבל בשר בהמה אינו ראוי ללא מליחה ולכן אסר
לטלטלו.

הגמרא מביאה ברייתא העוסקת בטלטול בשר ודגים מלוחים ושאנים
מלוחים: **תַּנּוּ רַבִּנּוּ, דִּג מְלִיחַ מוֹתֵר לְמִלְטָלוּ, כיון** שראוי לאכול חי
מחמת מלחו, אבל **דִּג תַּפַּל אִסּוּר לְמִלְטָלוּ משום** איסור מוקצה,
מפני שאינו ראוי לכלום. וּבְשֶׁר חֵי, בֵּין תַּפַּל וּבֵין מְלִיחַ, מוֹתֵר
לְמִלְטָלוּ, שאף בשר תפל שאינו ראוי לאכילה לאדם, ראוי הוא
להאכילו לחיה, ואינו מוקצהו מדעתו. (וּסְתָמָא בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן).

הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין טלטול מאכלי בעלי חיים: **תַּנּוּ**
רַבִּנּוּ בברייתא, מְלַטְלִין אֶת הַעֲצָמוֹת בשבת מִפְּנֵי שֶׁהוּא מֵאֵכָל
לְבָלָבִים,

שבת דף קכח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קעא

וכן מותר לטלטל בִּשְׁר תְּפוּחַ – מַסְרִיחַ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מֵאֵכֶל לְחִיָּה, וכן מִיָּם מְגוּלִין – מִיָּם שֶׁהֵיוּ מְגוּלִים בְּלִילָה וְאִסּוּר לְשִׁתּוּתָם מִפְּנֵי הַסִּכָּנָה, שְׂמָא שְׂתֵּה מֵהֶם נַחֵשׁ וְהִטִּיל בָּהֶם אֶרֶס, מִכָּל מְקוֹם מוֹתֵר לְטַלְטֵל מִפְּנֵי שֶׁהֵן רְאוּיִין לְשִׁתָּה לְחֵתוּל שְׁאִין מוֹדִק לוֹ אֶרֶס שֶׁל נַחֵשׁ. רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר, כָּל עֶצְמָן שֶׁל מִיָּם אֵלּוּ אִסּוּר לְשִׁתּוּתָן בְּבֵיתוֹ מִפְּנֵי הַסִּכָּנָה, שְׂמָא יֵשׁ בָּהֶם אֶרֶס נַחֵשׁ וִישֵׁתָה מֵהֶם אָדָם.

משנה

הַמִּשְׁנָה דְּנָה בְּיַצֵּד נֹהָגִים בְּבַעֲלֵי חַיִּים שֶׁאִסּוּר לְטַלְטֵל בִּשְׁבֹּת: בּוֹפִין (–הוֹפְכִים) אֶת הַסֵּל לִפְנֵי הָאֶפְרוֹחִים, כְּדִי שְׂיַעֲלוּ וַיִּרְדּוּ עַל גְּבוֹי לָלוּל שְׁלֹחַם, וְאֵף עַל פִּי שֶׁהָאֶפְרוֹחִים מוֹקְצִים הֵם בִּשְׁבֹּת וְאִסּוּרִים בְּטַלְטוּל, הַתִּירוֹ לִיטוֹל אֶת הַסֵּל וְלִהְיוֹת מִשׁ בּוֹ לְצוּרֵךְ דְּבַר שֶׁאִינוּ נִיטֵל בִּשְׁבֹּת. תְּרִנְגוּלָתָּ שֶׁבְּרָחָה מִן הַבֵּית, דּוֹחִין (–דוֹחִפִּים) אוֹתָהּ בִּידֵים מֵאֲחוּרֵיהָ עַד שֶׁתִּכְנֶס מַעְצָמָה לְבֵיתָ, כְּלוֹמַר שְׂכִינִן שִׁישׁ חֲשֵׁשׁ שֶׁתֵּאבֵד וַיּוּבֹא לִידֵי הַפֶּסֶד מִמּוֹן, מוֹתֵר לְדוֹחֹתָהּ לִפְנֵים. מְדִדִין עֲגָלִין וְסִיִּיחִין, כְּלוֹמַר, אוֹחוּזִים בְּצוּאָרִים וּבְצִדֵיהֶם וּמִסִּיעִים לָהֶם לִלְכַּת. הַמִּשְׁנָה מְבִיאָה דִין טַלְטוּל בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים שֶׁל קֶטֶן הַמִּתְחִיל לִלְכַּת: אִשָּׁה מְדִדָּה אֶת בְּנָהּ בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים. כְּלוֹמַר, שֶׁאוֹחוּזוֹ בְּזוֹרְעוּתוֹ מֵאֲחוּרָיו וּמִסִּיעֵת לוֹ שֶׁלֹּא יִפּוֹל, וְהוּא מְנִיעַ רַגְלֵיו הוֹלֵךְ. אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה, אִימָתִי הַתִּירוֹ חֲכָמִים לֹאשֶׁה לְדוֹת אֶת בְּנָהּ, בְּזִמְן שֶׁהוּא נֹמֵל (–מְגַבִּיהָ) רַגְלוֹ הָאֲחֵת וּמִנִּיתָ אֲחֵת – אֶת הָרַגֵּל הָאֲחֵרָה, אֲכָל אֵם הָיָה גֹזֵר אֶת רַגְלֵיו, אִסּוּר לֵאמֹר לְדוֹתָהּ, מִפְּנֵי שֶׁנִּשְׁאָתוֹ בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים.

גמרא

הַגְמָרָא מְבִיאָה דְּבַר נוֹסֵף שֶׁהַתִּירוֹ לְצוּרֵךְ בְּעַלֵי חַיִּים: אָמַר רַב יְהוֹדָה אָמַר רַב, בְּהִמָּה שֶׁנִּפְלָה לְאִמָּתָה הַמִּים (–תַּעֲלָת מִיָּם) בִּשְׁבֹּת, מְבִיא כְּרִים וּכְסָתוֹת וּמִנִּיתָ תַּחְתֵּיהָ בְּתוֹךְ אִמָּתָה הַמִּים בְּכַדִּי שֶׁתַּעֲלֶה עֲלֵיהֶם וְתַצֵּא לְחוּץ, וְאֵם עֲלֵתָהּ הַבְּהֵמָה עַל הַכְּרִים וְהַכְּסָתוֹת, עֲלֵתָהּ וְאִין בְּכָךְ חֲשֵׁשׁ אִיסּוּר.

הַגְמָרָא מְקַשָּׁה עַל דִּינוֹ שֶׁל רַב: מִיִּתְבִּי, שְׁנִינוּ בְּבִרְיָאָה בְּהִמָּה שֶׁנִּפְלָה לְאִמָּתָה הַמִּים, עוֹשֶׂה לָּהּ פְּרִנְסָה – מֵאִכִּילָהּ בְּמִקְוֶמָהּ בְּתוֹךְ אִמָּתָה הַמִּים בְּשִׁבְלִי שְׂלֵא תָמוּת. וּמוֹכַח מִהַבְּרִיָּאָה שֶׁפְּרִנְסָה בְּמִקְוֶמָה אִין – כֵּן, כְּלוֹמַר, שֶׁדוּקָא לַעֲשׂוֹת לָהּ פְּרִנְסָה בְּמִקְוֶמָה הַתִּירוֹ חֲכָמִים, אֲבָל לְהַנִּיחַ תַּחְתֵּיהָ כְּרִים וּכְסָתוֹת כְּדִי שֶׁתַּעֲלֶה וְתַצֵּא חוּץ לְאִמָּתָה הַמִּים, לֹא הַתִּירוֹ חֲכָמִים. מִתְרַצָּה הַגְמָרָא: לֹא קָשְׁיָא, הָא הַבְּרִיָּאָה עוֹסֶקֶת בְּאוֹפֵן דְּאִפְשָׁר בְּפְרִנְסָה, וְעַל כֵּן יֵאֵכִילָהּ בְּמִקְוֶמָה וְלֹא יֵנִיחַ כְּרִים וְכְסָתוֹת תַּחְתֵּיהָ, הָא – וְרַב שְׁמַתִּיר לְהַנִּיחַ כְּרִים וְכְסָתוֹת תַּחְתֵּיהָ, דִּיבֵר בְּאוֹפֵן דְּאִי אִפְשָׁר בְּפְרִנְסָה, וְכַגּוֹן שֶׁהִמִּים עֲמוּקִים, וְאֵף אִם יֵתֵן לָהּ מוֹזוֹנוֹת מְרֻבִּים, אִין הַבְּהֵמָה יִכּוֹלָה לְחַיּוֹת שֶׁם מִפְּנֵי צַעֲרָה מֵהֶמֶם. וּמֵבֵאֵרֵת הַגְמָרָא שְׂכוּנוֹת הַבְּרִיָּאָה, שֶׁאִם אִפְשָׁר בְּפְרִנְסָה, אִין – אֲכַן יֵאֵכִילָהּ בְּמִקְוֶמָה וְאִסּוּר לוֹ לְהַנִּיחַ כְּרִים וְכְסָתוֹת, וְאִי לֹא – אֲךָ אִם אִינוּ יִכּוֹל לְהֵאֵכִילָהּ בְּמִקְוֶמָה, אִזִּי מְבִיא כְּרִים וּכְסָתוֹת וּמִנִּיתָ תַּחְתֵּיהָ.

מְקַשָּׁה הַגְמָרָא: בְּיַצֵּד הַתִּירוֹ רַב לְהַנִּיחַ כְּרִים וְכְסָתוֹת תַּחְתֵּיהָ, וְהָא – וְהִי אִם עוֹשֶׂה כֵּן מֵנַצֵּא דְקָא מְכַבֵּל כְּלִי מְהִיכְנֹ. כְּלוֹמַר, שְׂכִינִן שְׂמִנִּיחַ אֶת הַכְּרִים וְהַכְּסָתוֹת תַּחַת הַבְּהֵמָה, הִי הוּא גּוֹרֵם בְּכָךְ שֶׁיַּעֲשׂוּ הַכְּרִים מוֹקְצִים וְיִאֲסֹר לְטַלְטֵל, וְנִמְצָא שֶׁמִּבְטֵל אֶת הַכְּלִי מִשְׁמִימוֹשׁוֹ וְהִי הוּא כְּסוּתָר וְשׁוֹבֵר אֶת הַכְּלִי. מִתְרַצָּה הַגְמָרָא: רַב סָבַר, שֶׁאִיסּוּר 'מְכַבֵּל כְּלִי מְהִיכְנֹ' אִינוֹ אֵלּא אִיסּוּר דְּרַבְּנָן שֶׁהִי אִינוֹ סוֹתֵר אֶת הַכְּלִי מִמֶּשׁ אֵלּא הוּא רַק דּוּמָה לְסוֹתֵר, וְאִילוּ צִעֵר בְּעַלֵי חַיִּים הוּא אִיסּוּר דְּאִוִּרְיָאָה שְׂכָן לְמוֹדֵנוּ מִהַפְּסוּק (שְׁמוֹת כ"ה) 'עֹבֵב תַּעֲבֹב עֲמוֹ', שִׁישׁ חַיּוֹב לְסִיעֵד בְּפִרְיָתָהּ הַמִּשְׁאָה מִהַבְּהֵמָה כְּדִי לְמוֹנֵעַ צַעֲרָה. וְלִפְיֵךְ אֲתִי – בֵּא אִיסּוּר 'צַעֲרָה בְּעַלֵי חַיִּים' שֶׁהוּא מְדִאֻרְיָאָה וְדִחִי – וְדוּחָהּ אִיסּוּר 'בִּיטוּל כְּלִי מִדִּיכְנֹ' שֶׁהוּא מְדִרְבָּנָן. וְלִכֵּן בְּמִקְוֶמָה

שֶׁאִי אִפְשָׁר לְהַצִּיל אֶת הַבְּהֵמָה אֵלּא עַל יְדֵי הַנַּחַת כְּרִים וְכְסָתוֹת תַּחְתֵּיהָ, מוֹתֵר לְהַנִּיחֶם. שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה: תְּרִנְגוּלָתָּ שֶׁבְּרָחָה וְכוּ' דּוֹחִים אוֹתָהּ עַד שֶׁתִּכְנֶס. מִדִּיָּקָה הַגְמָרָא מַלְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה: דּוֹחִין, אִין – כֵּן, כְּלוֹמַר, שֶׁלֹּא הַתִּירוֹ בְּתִרְנַגּוּלָתָּ שֶׁבְּרָחָה אֵלּא לְדוֹחֹתָהּ מֵאֲחוּרֵיהָ, אֲבָל מְדִדִין לֹא – לֵאחֹחוּ הַתִּרְנַגּוּלָתָּ בְּצַדִּי גּוֹפָה וְלַהּוֹלִיכָה כְּשֶׁרַגְלֵיהָ נּוֹגְעוֹת בָּאָרֶץ, לֹא הַתִּירוֹ חֲכָמִים. תְּנִינָא לְהָא דְתַנּוּ רַבְּנָן – וְכַדִּין זֶה שֶׁלְּמַדְנוּ בְּמִשְׁנָה שְׁנִינוּ בְּבִרְיָאָה, שְׁשִׁינוּ בָּהּ, מְדִדִין בְּהִמָּה חַיָּה וְעוֹף (וְכַגּוֹן אוֹחוּזִים) בְּחִצְרָה, אֲכָל לֹא מְדִידִים אֶת תְּרִנְגוּלָתָּ. מִבְּרִית הַגְמָרָא: תְּרִנְגוּלָתָּ מֵאִי מַעְצָמָא לֹא – מֵהָ הַטַּעַם שֶׁאִסּוּר לְדוֹתָהּ. אָמַר אֲבִי, מִשּׁוֹם דְּמִקְפִּיא נַפְשָׁה – שְׂכָאשֶׁר אוֹחוּזִים אוֹתָהּ בְּצִידָהּ וּמְדִידִים אוֹתָהּ הִיא מְגַבִּיחָה אֶת עַצְמָהּ מִהַקְרָק, וְנִמְצָא שֶׁמִּטְלָטְלָה טַלְטוּל גְּמוּרָה אִסּוּר מִשּׁוֹם מוֹקְצָה, וְעַל כֵּן לֹא הוֹתֵר אֵלּא לְדוּחָפָהּ מֵאֲחוּרֵיהָ שֶׁאֵף אִם תִּגְבִּיהָ עַצְמָהּ אִין הוּא אוֹחוּזָהּ בָּהּ, וְאִינוּ מִטְלָטְלָה. אֲבָל שֶׁאֵר בְּעַלֵי חַיִּים הוֹתֵר לְאוֹחוּזִים בְּצִידֵיהֶם וְלְדוֹתָם, מִפְּנֵי שֶׁמְהַלְכִים הֵם בְּרַגְלֵיהֶם וְאִינֵם מְגַבִּיחִים עַצְמָם מִן הַקְרָק. הַגְמָרָא מְבִיאָה שְׁתֵּי בְּרִיָּוֹת נוֹסְפוֹת בְּעִנֵּי דִידֵיו בְּעַלֵי חַיִּים: תְּנִי חֲדָא – שְׁנִינוּ בְּבִרְיָאָה אַחַת, מְדִדִין בְּהִמָּה חַיָּה וְעוֹף בְּחִצְרָה, אֲכָל לֹא בְּרִשּׁוֹת תְּרִפִּים, גּוֹזֵרָה שְׂמָא יִגְבִּיהֶם מִן הָאָרֶץ וְיַעֲבִירִם אַרְבַּע אַמּוֹת וְנִמְצָא עוֹבֵר עַל אִיסּוּר תוֹרָה, וְאִילוּ הָאִשָּׁה מְדִדָּה אֶת בְּנָהּ אִפְּלוּ בְּרִשּׁוֹת תְּרִפִּים, שֶׁהִי אִפְּלוּ אִם תִּגְבִּיהֶנוּ לֹא תַעֲבֹר עַל אִיסּוּר תוֹרָה, שֶׁהִי נוֹשֵׂא אֶת עַצְמוֹ, וְאִין צְרִיךְ לוֹמַר שֶׁיִּכּוֹלָה לְדוֹת אֶת בְּנָהּ בְּחִצְרָה. וְתַנּוּ אִידָךְ – וְשִׁינוּ בְּבִרְיָאָה אַחֶרֶת, אִין עוֹקְרִין בְּהִמָּה חַיָּה וְעוֹף בְּחִצְרָה – אִין מְגַבִּיחִים בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף בְּאוֹפֵן שִׁיעָקֵר רַגְלֵיהֶם מֵהָאָרֶץ, מִפְּנֵי שֶׁמוֹקְצִים הֵם וְאִסּוּר לְטַלְטֵל אִפְּלוּ בְּחִצְרָה, אֲכָל דּוֹחִין בְּהֵן – דּוֹחִפִּים אוֹתָם מֵאֲחוּרֵיהֶם כְּדִי שְׂיַכְנֶסוּ לְבֵיתָ. הַגְמָרָא מְקַשָּׁה עַל הַבְּרִיָּאָה הַשְּׁנִיָּה: הָא גּוֹפָא קָשְׁיָא – בְּרִיָּאָה זוֹ מִצֵּד עַצְמָהּ קֶשֶׁה הִיא, אֲמַרְתָּ תַּחְתִּילָהּ אִין עוֹקְרִין, וּמִשְׁמַע שֶׁרַק עֲקִירָה גְּמוּרָה אִסּוּרָה, אֲכָל דִּידִין מְדִדִין – מוֹתֵר לְאוֹחוּזָהּ בְּצִידָהּ וְלְדוֹתָהּ, וְהִירָד – לְאַחֵר מִכֵּן אֲמַרְתָּ, אֲבָל דּוֹחִין בָּהּ עַד שֶׁיִּכְנֶסוּ שֶׁמִּשְׁמַע מִזֶּה דּוֹחִין אִין – כֵּן, כְּלוֹמַר שֶׁמוֹתֵר רַק לְדוּחָפָהּ מֵאֲחוּרֵיהָ, אֲבָל מְדִדִין, לֹא – אֲבָל לֹא הַתִּירוֹ לְדוֹתָהּ שֶׁהוּא טַלְטוּל רַב יוֹתֵר מִדְּחִיָּה, וְהִי זֶה סוֹתֵר לְתַחֲלִיל דְּבִרְיָאָה. מִתְרַצָּה הַגְמָרָא: אָמַר אֲבִי, לְעוֹלָם הַתִּירוֹ אֵף לְדוֹת בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף, וְמָה שְׁשִׁינוּ בְּסִפָּא דּוֹחִין, אֲתָנָן – בֵּאָה לְלַמֵּד אֶת הַדִּין לְתִרְנַגּוּלָתָּ, שֶׁלֹּא הַתִּירוֹ אֵלּא לְדוֹתָהּ, אֲבָל אִסּוּר לְדוֹתָהּ וְכַפִּי שֶׁנִּתְבָּאָר לְעִיל, מִשּׁוֹם שֶׁהִיא מְגַבִּיחָה עַצְמָהּ מִהַקְרָק וְנִמְצָא מִטְלָטְלָה טַלְטוּל גְּמוּרָה. הַגְמָרָא מְבִיאָה דִין נוֹסֵף הַנִּלְמַד מִכֵּךְ שֶׁדִּרְךְ הַתִּרְנַגּוּלָתָּ לְהַגְבִּיחָה אֶת עַצְמָהּ כְּשֶׁאוֹחוּזִים בָּהּ: אָמַר אֲבִי, הָאִי מֵאֵן דְּשָׁחִים – מִי שֶׁשּׁוֹחֵט תְּרִנְגוּלָתָּ, לְבִשְׁשִׁינְהוּ לְבִרְעִיָּה בְּאֶרְעָא – יִדְחֹק אֶת רַגְלֵיהָ בְּקִרְקָה כְּדִי שִׁיתְקַפְּלוּ וְלֹא תוֹכֵל לְהַתְחַזֵּק עֲלֶיהָ, אִי נָמִי נִידֵל לָהּ מִיֵּדָל – אוֹ יִגְבִּינָהּ שֶׁלֹּא יִהְיֶה רַגְלֵיהָ נּוֹגְעוֹת בְּקִרְקָה כֻּלָּל, דָּאֵם לֹא יַעֲשֶׂה כֵּן דִּילְמָא מִנָּח לָהּ לְמוֹפְרִיָּה בְּאֶרְעָא – שְׂמָא תִּנְעֵץ הַתִּרְנַגּוּלָתָּ אֶת צַפְרִנְיָהּ וְתִתְחַזֵּק לְהַתְחַזֵּק וְלִהְיוֹת מִמּוֹקְצִים כֻּלְּפִי מַעֲלָה, וְעַקֵּר לָהּ לְסִימְנִים – וְתַעֲקוּרָה אֶת הַקְּנָה וְהוֹשֵׁט מִמְּקוֹמָם קוֹדֵם שְׁחִטָּהּ, וְתִהְיֶה שְׁחִיטָתָהּ פְּסוּלָה. מִכָּאֵן וְעַד סוֹף הַפֶּרֶק יְבוֹאֵר דִּינֵי הַיּוֹלָדָת בִּשְׁבֹּת וַיּוֹם טוֹב, אִילוּ אִיסּוּרִים הוֹתֵר בְּעִבּוּרָה וְאִילוּ לֹא, וּמֵאִימָתִי יֵשׁ לָהּ דִין יוֹלָדָת, וְכֵן דִּינֵי בְּהֵמָה הַצְרִיכָה לִילָד. וְכַמָּה דְּבָרִים נוֹסְפִים מִמִּסְתַּעְפִּים מִנְּדוּנִים אֵלּוּ. עֵיקֶר דִּין יוֹלָדָת מִתְחַלֵּק לְשִׁלֹּשָׁה זְמָנִים: א. הַזְמָן שֶׁקוֹדֵם הַלִּידָה. אֵף שְׁעִדִין אֵינָה נַחֲשֶׁבֶת כַּחוּלָה שִׁישׁ בּוֹ סִכָּנָה, מִכָּל מְקוֹם, אִם צְרִיכָה לִילָד וְיִכּוֹלָה לְבּוֹא לִידֵי סִכָּנָה, מוֹתֵר לְחַלֵּל עֲלֶיהָ אֶת הַשִּׁבְתָּה בְּאוֹפְנִים מִסִּיעִים. ב. זְמַן הַלִּידָה עַצְמָהּ, בּוֹ נַחֲשֶׁבֶת כַּחוּלָה שִׁישׁ בָּהּ סִכָּנָה, וּמוֹתֵר לְחַלֵּל

עליה את השבת. ולהלן יבואר מאימתי ועד מתי יש לה דין יולדת.
ג. שבעה ימים לאחר הלידה עדיין נחשבת כחולה שיש בה סכנה,
ואולם דיניה שונים מאשר דין יולדת עצמה. ופרטי דינים אלו יבוארו
בסוגייתנו.

משנה

המשנה תפרט מה הותר להעשות בשבת ויום טוב לצורך בהמה
הצריכה לילד, ומה הותר לצורך אשה היולדת: אין מולדין את
הבהמה להוציא הולד מתוך רחמה ביום טוב, אבל מסעדין –
מסייעים ועוזרים לה בשעת הלידה.
ומולדין את האשה בשבת וכל שכן ביום טוב. וכן קורין לה להקמה
– מילדת שתבא בעבורה ממקום אחר למקום שבו היולדת נמצאת,
ואפילו מחוץ לתחום שבת. ומחללין עליה את השבת. וכן קושטין
את הטיפור של הולד, שלא יבא לידי סכנה. רבי יוסי אומר, אף
חולבין את הטבור. וכל צרכי מילה עושין בשבת.

גמרא

הגמרא מבררת מהו 'סיעוד' שמותר לעשות בבהמה היולדת: ביצר
מסעדין – אלו פעולות הם בכלל סיעוד שהותר בבמה היולדת.
מבאר הגמרא: רב יהודה אמר, אוהו את הולד בשעת יציאתו מן
הרחם, כדי שלא יפול לארץ. ורב נחמן אמר, דוחק בבשר של רחם
הבהמה כלפי פנים כדי שיצא הולד.
הגמרא מבארת ברייתא המסייעת לרב יהודה: תנאי פנותיה דרב
יהודה, ביצר מסעדין, אוהו את הולד שלא יפול לארץ, ונופח
לו בחוטמו לפתוח את נחיריו הסתומים ברידו, ונותן לו דד לתוך
פיו כדי שינק. ומבואר כדעת רב יהודה, שלאחזו הולד שלא יפול
לארץ הוא בכלל סיעוד.

הברייתא מחדשת דין נוסף: אמר רבן שמעון בן גמליאל, מרחמין
היינו על בהמה שהורה – נהגים היינו להאהיב ולד של בהמה
טהורה על אמו ביום טוב אם ריחקתו אמו ואינה אותבתו.

מבררת הגמרא: היכי עבדי – איך היו עושים זאת. מבאר הגמרא:
אמר אבין, מביא בול – מלא אגרוף של מלח ומניח לה בתוך
הרחם, כדי שיתכבא לה ועל ידי כן תזכור צערה שהיה לה בלידה
ומתוך כך תרחם עליו ותאהבו, ומולפין – שופכים מי שליא –מים
ששרו בהם את השליא על גבי הולד, כדי שתגריט ריחו ומתוך כך
תרחם עליו.

מוסיף אבין: ודוקא בבהמה שהורה מותר לעשות כן, אבל במקמה
לא. מאי מעמא – מה הטעם לכך שבטמאה לא. משום שטמאה, לא
מרחקא ולדא – אין דרכה לרחק הולד, ואי מרחקא ולדא לא
מקרבא – ואם מרחקת ולדה שוב אינה מקרבתו לעולם, ונמצא טורח
בחינם ביום טוב.

שנינו במשנה: מולדין את האשה וכו' בשבת וקורים בשבילה חכמה
ממקום למקום ומחללין עליה את השבת.

הגמרא תבאר מה כוונת לחדש המשנה במה שהוסיפה 'ומחללין
עליה את השבת'. שואלת הגמרא: מכדי תנא ליה – הרי כבר שנה
התנא בתחילה מולדין את האשה וקורין לה להקמה ממקום

למקום, ושמענו שמותר לחלל שבת לצורך יולדת, אם כן המשך
המשנה ומחללין עליה את השבת, לאתווי מאי – מה בא
להשמיענו. משיבה הגמרא: לאתווי הא דתנו רבנן – בא להשמיענו
את הדין ששנינו בברייתא, אם היתה היולדת צריכה לנר, חבירתה
מדלקת לה את הנר. ואם היתה צריכה היולדת לשמן, חבירתה
מביאה לה שמן דרך רשות הרבים ביד, כלומר בכף ידה ולא בכלי
כדרך המוציאים, כדי לימנע כפי האפשר מאיסור הוצאה דאורייתא,
ואם אינו ספק – מספיק ביד כדי צורך היולדת, מביאה את השמן
בשערה, והיינו שסכה שערה בשמן וכשבאה אצל היולדת תסחוט
השיער, ואם אינו ספק – מספיק במה שמביאה בשערה, מביאה
לה בכלי כדרך המוציאים, שאם אי אפשר לשנות, מותר לחלל שבת
לצורך היולדת אפילו באיסור דאורייתא. וזו היא כוונת משנתנו במה
שהוסיפה 'ומחללין עליה את השבת', שמותר לעשות כל מלאכה
הנצרכת לה.

הגמרא מבאר את גוף הברייתא: אמר מר, אם היתה היולדת
צריכה לנר, חבירתה מדלקת לה את הנר. שואלת הגמרא: פשיטא
– הלא פשוט הוא דין זה, שהרי פיקוח נפש דוחה שבת, ומדוע
הוצרכה הברייתא להשמיענו. מתרצת הגמרא: לא צריכא – לא
הוצרכה הברייתא לומר שמדליקין את הנר ליולדת אלא בסומא –
כשהיולדת עיוורת, ואף שהברותיה יכולות לעשות צרכיה בחשכה,
מהו דתיקא – שזא תאמר בין דלא חוויא – שממילא אינה רואה,
אסור להדליק את הנר. קא משמע לן שאינו כן, אלא מדליקים את
הנר, מפני שגם בסומא איתובי מיתבא דעתה – דעתה מתיישבת
בכך שהדליקו את הנר, משום דסבבא – היולדת חושבת דאי איכא
מירי – אם יהיה צורך בדבר כל שהוא, חוויא חבירתא ועבדה לי –
תראה חברתי ותעשה לי, שחוששת שלא יעשו היבר כהוגן בלא נר.
הגמרא מבאר את המשך הברייתא: אם היתה צריכה לשמן וכו'
ואינו סיפק להביא בידה, מביאה בשינוי בשערה (וכשבאה אצלה
סוחטתו). מקשה הגמרא: מה תועלת יש בכך שתביא בשינוי בשערה,
תיפוק ליה משום חתיטה – הלא באופן זה ישנו איסור סחיטה,
שצריכה לסחוט שערה להוציא השמן.

מתרצת הגמרא: רבה ורב יוסף דאמרי תרין וייהו – אמרו שניהם, אין
איסור חתיטה בשיער, כיון שהוא קשה ואינו בולע את המים. רב
אשי אמר, אפילו תימא – (תאמר) שיש חתיטה בשיער, אפשר
לבאר שאין כוונת הברייתא שסכה שערה בשמן, אלא שמביאה לה
בכלי דרך שערה, כלומר כורכת הכלי בראשה על ידי שערה, דבמה
דאפשר לשנוי משנינן – שכמה שאפשר לשנות משנים, שעל ידי
השינוי בהוצאה אינו איסור תורה.
הגמרא מפרטת מתי מותר לחלל את השבת: אמר רב
יהודה אמר שמואל, חיה – יולדת. כל זמן שתקבר – בית הרהם
פתוח, בין אם אמרה 'צריכה אני שיהללו עלי את השבת', ובין אם
לא אמרה 'צריכה אני שיהללו עלי את השבת', וחברותיה אומרות
שצריכים לחלל את השבת, מחללין עליה את השבת.

אבל אם כבר נסתם תקבר, בין אם אמרה